כוס של לענה על פני הפי־אנד אומלל שכזה מפי סופר רוסי. הדיבורים על דלתות פתוחות עדיין אינם מרשים רוח־פרצים. או בלשון זהירה: יש אומנם שינויים בכיווני־האוויר, אבל עדיין לא ברור לאן נושבת הרוח. מוקדם מדי ומסוכן מדי להתנבא.

חגיגה רוסית אחרת: כאב חסר לב של אלכסנדר זאקורוב, סרט שהוצנע בארצו והוצג לראשונה בתחרות, כלי שהרוסים ישמחו על היוזמה יתר על המידה. בביתו נחשב זאקורוב לדקא־דנט, וסירטו הוא אומנם מעין מטאפורה לזלילה הגדולה וליום־הדין גם יחד. הוא מבוסס על מחזהו של ג'ורג' ברנארד שאו, בית שברון הלב, והוא מתאר מעין תיבת־נוח של קובץ אנושי

שחקנית אינה קוריקובה
הגיבורה והרעיה של פאנפילוב

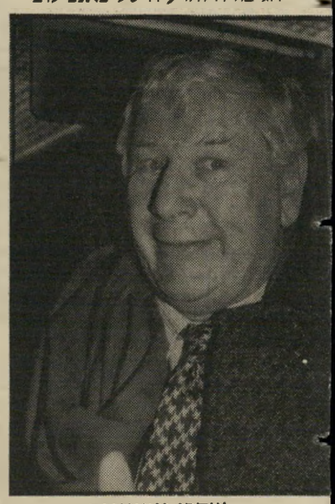

שחקן יוסטינוב
אורח ממוצא רוסי

מסוגר ואגוצנטרי, המתכנס בווילה אחת בעת מילחמת העולם הראשונה. כשהעולם כולו עולה באש, עסוקים אלה בבעיותיהם הפרטיות ובתענוגי־תיהם הגחמניות, עד שבאה הפצצה ומחסלת את כולם.

הסרט הזה זכה לפחות הלל, גם משום סינגונו המפוזר והנסיוני, וגם משום שהבימאי בעצמו לא הגיע, „מסיבות אישיות של הרגע האחרון", מה שכבר עורר את התגובה המותנית אצל העיתונאים: „את הסיפור הזה שמענו כבר."

כבד של שבוי

פ נינה קטנה אחרת שהגיעה מב־ריית־המועצות זכתה בחצי הפרס של העיתונות למיסגרת שמחוץ לת־חרות: הפנס הדולק של אגסי אייי־באיזן הארמני. הסרט בילה במחסן משנת 1983, והרוסים כלל לא שמחו כשמארגני הפורום של הקולנוע הצ־עיר התעקשו דווקא לבחור בסרט זה, המתאר את נישמתו החופשית של אמן שאינו מסוגל לעשות עסקים בחנותו הקטנה, אבל מפליא לצייר את סביבתו באהבה אין קץ לכל יצור אנושי ולכל בעל־חיים.

הסרט, המתאר את חייו של הצייר

חתן פרס דב־הזהב, הבימאי הרוסי גלב פאנפילוב:

„אבוא לישראל עם הסרט שלי?"

מ ישהו כבר אמר שזהו סרט ציוני על מסורבי־עליה. אבל לא צריך להיסחף. גלב פאנפילוב, בימאי ששמו הולך לפניו בברית־המועצות, יריד אי־שי של אלם קלימוב, העומד היום בראש איגוד הבימאים הסובייטי, אינו יהודי ואף אינו ציוני. ובכל זאת. לא בכל יום נעשה בברית־המועצות סרט המסתיים בהצהרה חד־משמעית של אחד מגיבוריו, כי מאס בשיטה ובצ־ביעות של מולדתו ומהגר לישראל.

לא בכל יום, ובוודאי שלא בסתיו 1979, כשפאנפילוב השלים את סירטו תמנה („הנושא").

היום, תשע שנים לאחר מכן, קיבל סירטו הכשר, במיסגרת ההפשרה התר־בותית של מיכאיל גורבאצ'וב, ועור טרם הוצג בפסטיבל, בתחרות. ידעו ה־כל: זה הסרט — זה הפרס.

פאנפילוב עצמו, למור נסיון העבר, לא הירשה לעצמו להתהלל כמפתח בהיתוו תוגר, ומאחר שאשתו, השח־קנית הראשית בסירטו, אינה קורי־קובה, עמדה להופיע בהצגת־בכורה של האמלט בתיאטרון במוסקווה, חזר הביתה יחד איתה. לא להרבה זמן. אחרי כמה שעות בבית קיבל שיחה טלפונית מידידו, קלימוב, שהודיע לו בקול ספוג שאמפניה: „אתה חוזר לברלין. זכינו בפרס הגדול!"

השעות הבאות היו שימחת־הרוסים. העיתונאי ידיד דמין, שישב בחבר השופטים, הוציא את בקבוקי הוודקה שהביא בקופסות אוריגינליות מהבית, ויחד עם קלימוב, סטירטו פרידה ממאטיורה (סרט שגם הוא נאסר לתקופה מסויימת בברית־המועצות, ר־שריווחתי עליו במדור זה מפסטיבל בלגראד) נעל את הפסטיבל, החלו מש־קים מיזרה ומערב גם יחד. פאנפילוב, שלא ידע את נפשו מרוב שימחה, ספר את הפרסים — חמישה פרסים מח־מישה ציוותי־שופטים שונים.

לבקשת הראיון שלי לשבועון יש־ראלי ענה: „בשבילכם — בוודאי. אבל בבקשה לא מוקדם מדי בבוקר."

השעות המוקדמות של הבוקר, אחרי הוודקה והשאמפניה של ליל הפסטיבל האחרון, עברו עליי בחיפוש קדחתני אחרי מתורגמן. פאנפילוב מדבר רוסית בלבד, וכל המתורגמנים המנוסים מרוסית לאנגלית כבר הלכו הביתה. המסיבה שלהם למעשה הס־תיימה.

עשר דקות לפני פגישתנו נמצאה הגאולה — מתורגמן, המבלה את רוב ימיו במוסקווה, נחלץ לעזרה. הראיון מוצא פיו. היום מתרחשים אצלנו שי־נויים מרחיקי־לכת. אני מוכן לצטט את גורבאצ'וב ולחזור על דבריו: „כל השי־נויים האלה הם תוצאה של צורת מח־שבה חדשה." כולנו, החושבים כמו גורבאצ'וב ומצטטים את כל מה שאמר על דילול הנשק האטומי ועל הפשרה ביחסים, רוצים לשנות את המצב אחת ולתמיד, ואפילו הוועד המרכזי החל פועל להגשמת השינוי הזה.

● עד כמה יכול שינוי כזה להיות קיצוני?

עלינו להמתין ולראות.

עדנה סיינרו מראיינת את גלב פאנפילוב
יבטושנקו אמר שאין כאלה

● האינך חושש שהשינוי הוא מדיר מדי, מסוכן מדי, פזיז מדי?

אני חושב שהתהליך אינו כה מהיר, כי למעשה לא התחיל היום. נכון גם שיש לגורבאצ'וב אופוזיציה קשה ב־בית, המקשה עליו ולוחצת עליו מכי־וונים שונים.

שיכבת האינטליגנציה מברכת על השינוי הזה, ויודעת כי לא מזמן השי־נויים האלה היו בלתי־אפשריים. לכן הוא זקוק לתמיכה שלנו.

נערך באנגלית, גרמנית, ורוסית — ובכל זאת בלי גימגומים ובעליצות רבה מתמיד.

● בשסיימת את הסרט, לא חששת שייגנז בגלל ההברזה שבסופו?

לא הייתי בטוח. צריך לזכור שמ־דובר בסתיו 1979, כשבחודף אנדרי סאחארוב כבר הועבר לגורקי.

להגר מרוסיה היה דבר בלתי־אפ־שרי באותם הימים. היום סאחארוב יושב עם גורבאצ'וב ומוחא כפיים לכל

● איך, אם כן, אושר דתם־ריט שלך ב־1979, ואחר כך הסרט נאסר?

הם אישרו את התסריט, אבל לא תיארו לעצמם איזה סרט אני עומד לעשות ממנו.

● האם ההתנגדות לסרט נב־עה רק מן העובדה שהגיבור מודיע שהוא יוצא לישראל?

לא רק בגלל זה. ראשית, בגלל זה. הסצינה שבה מודיע הסופר לאהובתו שהוא מאס בשיטה שאינה מאפשרת לו ליצור, והוא בוחר דווקא בישראל, הקפיצה את כולם. אבל חוץ מזה היו סופרים רבים שלא היו מוכנים לקבל את תמונת הסופר המתוארת בסרט שלי. „בגני יבטושנקו, למשל, אמר שהוא לא מכיר סופרים כאלה.

● אילו עשית את הסרט ה־יום, האם היה קל יותר לשכין מישפט בזה — „נמאס לי באן, אני מסתלק לישראל"?

גם היום אני מאמין שלא היו מקב־לים זאת בשימחה. היו מבקרים שטענו, לעומת זאת, שהייתי צריך להקדיש לנושא כזה סרט שלם, ולא לסכם את הנושא באפיזודה קצרה בלבד.

● ולדעתך, אפשר לעשות סרט כזה?

אני חושב שכן, אבל זה לא יהיה קל. דרך אגב, בתיאטרון סטניסלאבסקי מוצג היום מחזה בשם רחוב שלום עליכם מס' 4, על מישפחה שילדיה נסעו לישראל ואמם נשארה באודסה.

● אילו היו מציגים את סיר־טך בישראל, האם היית מוכן לבוא?

בוודאי. בשימחה רבה.

● האם לדעתך יכולים להת־הוות יחסים תרבותיים בין שתי האריצות, לפני שיהיו יחסים דיפלומטיים?

כן. בריוק כמו שזה קרה בפסטיבל הזה. אנחנו חייבים להתחיל עכשיו.

דמין (מחבר השופטים), אלם קלימוב (עם דב־הזהב) ואלון גרבוז
הרוסים הביאו וודקה מהבית

ג'ק ואלנטי ואלם קלימוב לוחצים ידיים, דה־האדלן מתמוגג
פגישת־פיסגה קולנועית

בצבעים ובמוסיקה מדהימים ביופים הפיזיטי ובתמימותם. מעז להציג הקב־לה בין נישמת האמן, השואפת להש־תחרר מכבליה, לבין אסיר הנמלט אל החופש, כשהוא קופץ ממרומי מצודה שעל סלע, הישר לתוך מימי נהר צור־נגים שמתחת ושוחה אל החופש.

המחצית השניה של פרס־העיתונות ניתנה לזוכה בדב־הזהב, תמה.

האמריקאים זכו בפרס דב־הכסף על בימוי, בעיקר בזכות ההלקאה העצ־מית. אוליבר סטון, שבא לכבוש את ברלין עם המחלקה, נאלץ להשיב מילחמה לעיתונאים, שטענו כי סירטו בא אולי לגנות את המילחמה אך מצ"ח רק לפאר אותה ולהאדיר אותה, בגלל הברק והמכניות המיקצועיים המציינים את סירטו.

סטון, המועמד לכמה אוסקרים רצי־ניים בביתו, טען שהעיתונות הגרמנית השמאלנית יצאה נגדו באופן מאורגן מראש, אבל חבר־השופטים החליט ש־פיוס בין מיזרח למערב לא ייתכן בלי לתת גם לאמריקאים משהו מכובד. מה עוד שהמדובר בסרט הקובע מעבר לכל ספק כי לאמריקה אין אוייבים יותר גדולים מהאמריקאים בעצמם.

את הדברים הקשים ביותר לצפיה הביאו היפאנים: שני סרטים שיש בהם חשיפה לעומק בצורה אלימה ואכזרית, יפאנית למהדרין. הסרט שהציגו בת־חרות, הים והרעל של קאי קומאי, הודה לראשונה בפישעי־מילחמה נור־אים שביצעו רופאים יפאניים בשבויי טייסת אמריקאית שנפלו לידיהם ב־מילחמת העולם השניה. השובים, קצי־ני צבא יפאניים, הביאו את הטייסים כשי מחקרי „לקידום המדע" לבית־חולים יפאני, ושם ערכו בהם מנתחים ויויסקציה, בידיעה מראש שהמעשה הוא רצח בדם קר.

הסאדיזם מגיע לשיאו כאשר אחד הרופאים מביא את הכבד של אחד הקורבנות כשי לנציגי הצבא. לבד מטעימת הכבד, שרק מרמזים עליה אך אין מראים אותה, לא נחסכים מן הצופה מראות הניתוחים דמויי סצינות מבית־המיטבחיים, כשבעדינות יפאנית אופ־יינית מודיע חומר הפירסום של הסרט — ש„הדם שתראו בסרט הוא דם של ממש, והרקמות והבשר הם אותנטיים."

הסרט החשוב יותר, לדעתי, שבא גם הוא מיפאן, נמנע ממראות סנסציוניים של כבד וכליות ושאר מוצרי־הקצב, אבל הוא מזעזע לא פחות. זהו סירטו של קסואו האדה, שהוצג במיסגרת הפורום של הקולנוע הצעיר, ושמו קדימה צבא האלוהים. זהו תיעוד מסע ההיטהרות שערך טיפוס מוזר ביותר, ניצול מקרבות מילחמת העולם השניה בגיניאה החדשה, טיפוס חריג ואלים שגם ריצה כמה שנות־מאסר על התנקשויות אלימות בקצינים שהיו ממונים עליו, בנסיון לגלות את האמת שמאחורי הוצאתם להורג של שני עריקים־כביכול.

האיש יוצא במכוניתו המיסחרית, שנועדה לחלוקת אוכל מוכן מתוצרת המיסעדה שלו, כדי לחפש אחרי ניצו־לים מאותה היחידה, שיספרו לו מה בדיוק אירע שם, כשהוא מלווה את מסעו בהכרזות רמות ברמקול שהוא בא כדי להרגיע את הנשמות המתות.

אט־אט מתברר כי החיילים שהוצאו להורג לא נשפטו מעולם, כי לא היו ערי־קים — וכי למעשה הוצאו להורג שלושה שבועות אחרי שהמילחמה כבר הסתיימה.

כשהוא עולה לקברות המתים ונעזר בבני־מישפחות נבוכים והמומים, הוא מגלה כי למעשה הומתו החיילים כדי לשמש כבשר־מאכל לקציני רעבים.